

TRATATUL DE LA ROMA. 62 DE ANI DE POLITICI EUROPENE COMUNE. 1957-2019

Prof. drd. Elena PREDA³⁸⁶

Abstract: *The idea of forming a united Europe dates back several centuries, but it was only after World War II that the necessary conditions for starting a process of European integration were formed. Recent history places the period 1945 - 1959 in the European political calendar as a peaceful period at the beginning of the cooperation. A united Europe wanted to end the large number of bloody wars waged by neighboring countries, which culminated in World War II. Starting with 1950, European countries are beginning to unite, economically and politically, within the European Coal and Steel Community, in order to ensure a lasting peace. Many questions remain unanswered as to the future of the European Union: will this political construction last, over time? Will it undergo radical changes imposed by the new realities? Will the destiny of the great empires be? The answer will be received in time, the only certainty is that the lack of flexibility of the union can bring its decline, rather than can be expected.*

Keywords: *Europa, părinți fondatori, CEE, instituții europene, tratat.*

Contextul favorabil politicilor europene comune

Europa, după Al Doilea Război Mondial, oferă imaginea unui teritoriu instabil din punct de vedere politic, social și economic, supunând la grele încercări atât tabăra învingătorilor cât și tabăra învinșilor. Consecințele războiului erau grave pentru întreaga omenire, însă Europa era de departe teritoriul cu cele mai multe pierderi și în acest context se căutau soluții și lideri carismatici.

Imediat după război, ideea unificării europene devenise intens subiect de dezbatere în cadrul mișcărilor pro-europene și ale celor federaliste. Aceste mișcări au constituit un Comitet Internațional în vederea promovării unității europene în 1947, iar după Congresul de la Haga din mai 1948, această mișcare europeană, era intens preocupată de găsirea unor soluții capabile să rezolve marile probleme politice, economice, sociale și de justiție morală ale Europei. Politica momentului era aceea de a găsi factorii de stabilitate care puteau preveni posibilele conflicte din Europa, iar în privința economiei se căutau posibile soluții pentru refacerea activităților industriale, în mod special. Conflictele de interese dintre noile puteri mondiale au provocat instaurarea unui climat de suspiciune în relațiile internaționale pentru o lungă perioadă de timp.

---

³⁸⁶ Universitatea „Ștefan cel Mare” Suceava, Școala Doctorală de Științe Socio-Umane; Inspector școlar disciplina istorie, ISJ Neamț.

Scurt istoric al constituirii Uniunii Europene

Ideea formării unei Europe unite datează de mai multe secole, însă abia după cel de-al Doilea Război Mondial s-au format premisele necesare demarării unui proces de integrare europeană.³⁸⁷ Istoria recentă așează perioada 1945 – 1959 în calendarul politic european ca pe o perioadă pașnică aflată la începuturile cooperării. O Europă unită se dorea pentru a se pune capăt numărului mare de războaie sângeroase duse de țări vecine, care au culminat cu cel de-al Doilea Război Mondial. Începând cu anul 1950 țările europene încep să se unească, din punct de vedere economic și politic, în cadrul Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului, pentru a asigura o pace durabilă. Liderii vizionari care au inspirat crearea Uniunii Europene au investit energie în acest proiect comun, au fost motivați și au reușit să impună un parcurs concret al agendei europene comune. Părinții fondatori: Konrad Adenauer, Jean Monnet, Robert Schuman, Joseph Bech, Johan Beyen, Winston Churchill, Alcide De Gasperi, Walter Hallstein, Sicco Mansholt, Paul-Henri Spaak, Altiero Spinell, au constituit un grup eterogen de oameni cu același ideal, Europa unită, pașnică și prosperă. Cele șase țări fondatoare: Belgia, Franța, Germania, Italia, Luxemburg și Țările de Jos, în 1957, prin Tratatul de la Roma pun bazele Comunității Economice Europene (CEE), cunoscută și sub denumirea de „piața comună”.

Deși anii 50 sunt marcați de Războiul Rece dintre Est și Vest, de manifestările de protest din 1956 din Ungaria, manifestări îndreptate împotriva regimului comunist, liderii politici vizionari nu au pierdut speranța renașterii pacifismului și au continuat să depună eforturi pentru conștientizarea pericolului naționalismului agresiv.

Dorința statelor Europei Occidentale de a restabili pozițiile economice afectate de război a constituit un alt motiv puternic care a stat la baza procesului de integrare europeană, iar pentru statele înfrânte era chiar o necesitate (în primul rând pentru Germania, împărțită în câteva zone de ocupație). Restabilirea pozițiilor politice și a autorității pe plan internațional, consolidarea forțelor statelor europene erau acțiuni menite să restabilească și încrederea popoarelor și erau vazute ca un pas important în opoziția acestora la influența crescândă a Uniunii Sovietice asupra Europei Occidentale.

Jean Monnet, secretar adjunct al Societății Națiunilor, considera după cel de-al Doilea Război Mondial ca pacea Europei trebuie susținută de o uniune economică. La 9 mai 1950, Robert Schuman, ministrul de externe al Franței, propunea unirea celor două ramuri strategice – a cărbunelui și a oțelului – ale Franței și Germaniei. Pe baza acestei propuneri în aprilie 1951 a luat ființă Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului (C.E.C.O) prin semnarea Tratatului de la Paris de către șase state: R.F.G., Franța, Italia, Belgia, Olanda și Luxemburg, tratat care intră în vigoare în luna august 1952.³⁸⁸ Cele șase țări își propuneau să-și unească eforturile în vederea scoaterii din criza a industriei carbonifere și a celei siderurgice prin crearea unei „piețe comune” a ramurilor respective.

Această administrare în comun a industriilor cărbunelui și oțelului de către cele șase țări europene a reprezentat un prim pas spre integrarea europeană.

În 1957 se trece la a doua etapă a integrării țărilor membre ale Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului (C.E.C.O.) prin semnarea Tratatului de la Roma cu privire la Comunitatea Economică Europeană (C.E.E. sau Piața comună) și Comunitatea Europeană a

³⁸⁷ *Manualul programului de instruire în tematica UE*, InWent, IEP, 2004.

³⁸⁸ Cf. Eugeniu Merce, Leontin Stanciu *De la Tratatul de la Roma la Uniunea Economică și Monetară*, București, Editura „Universal”, 2008.

Energiei Atomice (C.E.E. sau EURATOM). Astfel s-au consolidat bazele integrării și ideea unui viitor comun pentru statele membre.³⁸⁹

Contextul apariției Tratatului de la Roma

Etapele premergătoare, de pregătire a integrării, au marcat începutul extinderii și consolidării acesteia într-un triunghi comunitar; CEE, CECO și EURATOM, cu trei etape succesive: Uniunea vamală; Uniunea economică și Uniunea politică. Aceste etape au pregătit momentul semnării Tratatului de la Roma și au legiferat extinderea europeană. Până la acest moment crucial în evoluția Europei unite au existat temeri cu privire la viitorul CECO, însă relansarea proiectului european, la Conferința de la Messina, din iunie 1955, are succes și este urmată de alte reuniuni la nivel european.

Comitetul pregătitor, organizat la începutul anului 1956, avea rolul de a pregăti un raport cu privire la crearea unei piețe comune europene. Comitetul se reunește la Bruxelles, sub președinția lui P.H. Spaak, ministrul belgian al Afacerilor Externe din acea vreme și în aprilie 1956, prezintă un ansamblu de două proiecte care corespund celor două opțiuni alese de către state:³⁹⁰ crearea unei piețe comune generalizate și crearea unei Comunități a Energiei Atomice.

Tratatul de la Roma este documentul de referință al Europei unite prin care a fost instituită Comunitatea Economică Europeană (EEC) și a fost semnat de Franța, Germania de Vest, Olanda, Italia, Belgia și Luxemburg la 25 martie 1957. Inițial, numele complet al tratatului era Tratat de instituire a Comunității Economice Europene, însă prin Tratatul de la Maastricht a fost amendat eliminând, printre alte lucruri, cuvântul "Economic" atât din numele comunității cât și al tratatului. Din acest motiv tratatul este denumit de cele mai multe ori **Tratat de instituire a Comunității Europene** sau Tratatul CE.

În aceeași zi a mai fost semnat și tratatul care instituia **Comunitatea Europeană a Energiei Atomice** (CEEA, Euratom): cele două tratate, împreună cu **Tratatul de instituire a Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului**, care a expirat în 2002, au devenit **Tratatele de la Roma**. Atât Tratatul de la Roma, cât și Tratatul CEEA au intrat în vigoare la 1 ianuarie 1958 pe o durată nelimitată.³⁹¹

Tratatul a fost semnat de către următoarele personalități politice:

Paul-Henri Spaak și J. Ch. Snyo et d'Oppuers din partea Belgiei
Konrad Adenauer și Walter Hallstein din partea Germaniei
Christian Pineau și Maurice Faure din partea Franței
Antonio Segni și Gaetano Martino din partea Italiei
Joseph Bech și Lambert Schaus din partea Luxemburgului
Joseph Luns și J. Linthorst Homan din partea Olandei

Tratatul CEE(Comunitatea Economică Europeană)

Tratatul CEE cuprinde 240 de articole și este structurat în **șase părți distincte**, precedate de un Preambul.³⁹² **Prima parte** este consacrată principiilor care susțin instituirea CEE prin intermediul **pieței comune, a uniunii vamale și a politicilor comune; a doua parte** se referă la fundamentele Comunității. Aceasta cuprinde patru titluri consacrate **liberei**

---

³⁸⁹ www.circa.europa.eu

³⁹⁰ www.europa.eu

³⁹¹ Cf. Eugeniu Merce, Leontin Stanciu, *op. cit.*

³⁹² http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/treaties_eec_ro.htm

circulații a mărfurilor, agriculturii, liberei circulații a persoanelor, a serviciilor și a capitalurilor și a transporturilor; a treia parte se referă la politica Comunității și cuprinde patru titluri cu privire la **regulile comune, la politica economică, la politica socială și la Banca Europeană de Investiții; a patra parte** este consacrată **asocierii țărilor și teritoriilor de peste mări; a cincea parte** este consacrată instituțiilor Comunității, cu un prim titlu care se referă la dispozițiile instituționale și cu un al doilea care se referă la dispozițiile financiare; **ultima parte** a tratatului se referă la dispozițiile generale și finale.

În Preambul, semnarii tratatului se declară:³⁹³ “că sunt **hotărâți** să pună bazele unei uniuni tot mai strânse între popoarele europene, **decisi** să asigure, printr-o acțiune comună, progresul economic și social al țărilor lor, prin eliminarea barierelor care divizează Europa își propun ca scop esențial al eforturilor lor îmbunătățirea constantă a condițiilor de viață și de muncă ale popoarelor lor, sunt gata să recunoască faptul că eliminarea obstacolelor existente necesită o acțiune concertată în vederea garantării unei extinderi stabile, a unor schimburi echilibrate și a unei concurențe loiale; sunt **preocupați** să întărească unitatea economiilor lor și să asigure o dezvoltare armonioasă prin reducerea decalajului dintre diferitele regiuni și a rămânerii în urmă a zonelor defavorizate; **dornici** să contribuie, prin intermediul unei politici comerciale comune, la eliminarea treptată a restricțiilor din schimburile internaționale; **dispuși** să confirme solidaritatea dintre Europa și țările de peste mări și dorind să asigure dezvoltarea prosperității acestora, în conformitate cu principiile Cartei Organizației Națiunilor Unite; **hotărâți** să consolideze pacea și libertatea și invitând și celelalte popoare ale Europei, care le împărtășesc idealul, să se alăture efortului lor”.

Comunitatea Economică Europeană nu reproducea modelul Comunității Economice a Cărbunelui și Oțelului, care avea competențe limitate, dimpotrivă permitea exprimarea intereselor naționale și dădea încredere pentru viziunea comunitară.

Perioada 1958 - 1970 a fost dominată de concretizarea obiectivelor Tratatului, respectiv crearea unei "Piețe Comune", în două sectoare principale: uniunea vamală industrială și agricultura, având efecte spectaculoase ca urmare a înlăturării barierelor vamale: comerțul intercomunitar a crescut de 6 ori, iar Produsul Intern Brut al țărilor membre a crescut în medie cu 70 %.

Pentru a atinge obiectivele propuse, Tratatul CEE a stabilit principii orientative și a definit cadrul pentru activitățile legislative ale instituțiilor Comunității. Acestea implicau politici comune: politica agricolă comună (articolele 38-43), politica de transport (articolele 74 și 75) și o politică comercială comună (articolele 110-113).

Tratatul Euratom

Tratatul de constituire a EURATOM a stabilit obiective concrete, urmărind formarea și dezvoltarea unei industrii nucleare europene, impunând sarcini multiple, și anume: dezvoltarea cercetării și difuzarea cunoștințelor tehnice; asumarea unei funcții de reglementare a aprovizionării statelor cu combustibili nucleari și minereuri; înființarea unei piețe nucleare.

Tratatul are șase părți (titluri), precedate de un Preambul. Titlurile sunt structurate astfel:³⁹⁴ Titlul I (Art. 1-3) se refera la Misiunea Comunitatii; Titlul II (Art. 4-106) cuprinde dispozitii menite sa favorizeze progresul in domeniul energiei nucleare; Titlul III (Art. 107-

³⁹³ *** Tratatul de la Roma, 25 martie 1957.

³⁹⁴ Tratatul EURATOM.

170) intitulat Institutii; Titlul IV (Art. 171-183) cu privire la regulile financiare; Titlul V (Art. 184-208) cuprinzând Dispoziții generale; Titlul VI (Art. 209-223) Dispozitii relative la perioada de inceput a activitatii.

Natura complexă a sectorului nuclear, în strânsă legătură cu interesele statelor membre (apărarea și independența națională), a provocat și divergențe de opinii, astfel încât Tratatul Euratom a trebuit să își reducă ambițiile.³⁹⁵ De exemplu, art.52 al Tratatului prevedea faptul că EURATOM dispune de un drept de opțiune asupra mineralelor, a materiilor brute și a materialelor fuzionabile speciale produse pe teritoriul statelor membre, precum și de posibilitatea de a exercita un control de securitate asupra destinației finale a produselor, astfel încât acestea să nu fie folosite în scopuri militare. În acest scop, orice întreprindere care manipulează materiale nucleare este obligată să prezinte Comisiei informații asupra activității desfășurate, cu excepția materialelor destinate nevoilor de apărare.³⁹⁶

Instituțiile create cu ocazia instituirii tratatului CEE

Instituțiile și mecanismele decizionale care permit exprimarea intereselor naționale și viziunea comunitară au fost create de către comisiile de lucru ale CEE, astfel că tratatul instituie un „triunghi instituțional” format din Consiliu, Comisie și Parlamentul European, care au ca responsabilitate colaborarea interinstituțională.

Consiliul elaborează normele, Comisia formulează propunerile, iar Parlamentul are un rol consultativ. Apare și un alt organ care are un rol consultativ în cadrul procesului decizional, și anume Comitetul Economic și Social.³⁹⁷ Conform Acordului privind unele instituții comune, semnat și intrat în vigoare în același timp cu Tratatul de la Roma, Adunarea Parlamentară și Curtea de Justiție sunt comune Tratatelor CEE și Euratom. Odată cu intrarea în vigoare a Tratatului de Fuziune în 1967, Consiliul și Comisia devin instituții comune celor trei Comunități (CECO, CEE și Euratom) și se instituie principiul unității bugetare, deasemenea a fost înființată și Banca Europeană de Investiții (BEI), cu sediul la Luxemburg, reprezentând în acest moment, instrumentul bancar al UE, respectând principiile economice și bancare clasice în materie de împrumuturi și lucrând în strânsă legătură cu celelalte instituții financiare internaționale.

Modificări aduse Tratatului de la Roma

Prezentul tratat a fost modificat prin următoarele tratate:³⁹⁸

Tratatul de la Bruxelles, numit și „Tratatul de Fuziune” (1965). Modificare: înlocuiește cele trei Consilii de Miniștri (CEE, CECO și Euratom), pe de o parte, și cele două Comisii (CEE, Euratom) și Înalta Autoritate (CECO), pe de altă parte, cu un Consiliu unic și o Comisie unică. Pe lângă această fuziune administrativă, se instituie și un buget de funcționare unic.

Tratatul de modificare a anumitor dispoziții bugetare (1970). Modificare: se înlocuiește sistemul de finanțare a Comunităților din contribuțiile venind din partea statelor membre cu cel al resurselor proprii.

³⁹⁵ http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/how/evolution/article_7204_ro.htm.

³⁹⁶ Tratatul de la Roma instituind C.E.E. și EURATOM - C.E.E.A. -1957 (intrate în vigoare în 1958).

³⁹⁷ www.europa.eu.

³⁹⁸ <http://www.institutiieuropene.ro/article/3451/Tratatul-de-la-Roma/0>.

Tratatul de modificare a anumitor dispoziții financiare (1975). Modificare: se conferă Parlamentului European dreptul de a respinge bugetul și de a da Comisiei responsabilitatea descărcării de gestiune pentru executarea acestuia.

Tratatul privind Groenlanda (1984). Modificare: se pune capăt aplicării tratatelor pe teritoriul Groenlandei și stabilește relații speciale între Comunitatea Europeană și Groenlanda, după modelul regimului aplicabil teritoriilor de peste mări.

Actul Unic European (1986). Actul Unic European constituie prima modificare semnificativă adusă tratatelor. Modificare: se permite extinderea domeniilor în care votul în cadrul Consiliului se face cu majoritate calificată, crește rolul Parlamentului European (procedura de cooperare) și lărgeste competențele comunitare. Actul Unic European introduce obiectivul pieței interne, care trebuie realizat până în 1992.

Tratatul privind Uniunea Europeană, numit „**Tratatul de la Maastricht**” (1992). Modificare: sunt reunite Uniunea Europeană, cele trei Comunități (Euratom, CECO, CEE) și cooperarea politică instituționalizată în domeniul politicii externe, al apărării, al poliției și al justiției. Acesta redenumeste CEE, care devine CE. În plus, acest tratat **instituie uniunea economică și monetară, introduce noi politici comunitare (educație, cultură) și consolidează competențele Parlamentului European (procedura de codecizie).**

Tratatul de la Amsterdam (1997). Modificare: se permite extinderea competențelor Uniunii prin crearea unei politici comunitare de ocupare a forței de muncă, prin transferul către Comunitate a unei părți din problemele relevante anterior în cadrul cooperării în domeniul justiției și afacerilor interne, prin măsurile menite să apropie Uniunea de cetățenii săi și prin posibilitatea unor cooperări mai strânse între anumite state membre (cooperări consolidate).

Tratatul de la Nisa (2001) este consacrat „reminiscentelor” de la Amsterdam, și anume problemelor instituționale privind extinderea, care nu au fost soluționate în 1997. Este vorba despre componența Comisiei, despre ponderarea voturilor în cadrul Consiliului și despre extinderea domeniilor supuse votului cu majoritate calificată. Acesta simplifică utilizarea procedurii de cooperare consolidată și eficientizează sistemul jurisdicțional.

Tratatul de la Lisabona (2007). Modificare: introduce largi reforme instituționale. Acesta elimină vechea arhitectură instituțională introdusă de Tratatul de la Maastricht și înlocuiește Comunitatea Europeană cu Uniunea Europeană. Tratatul introduce, de asemenea, modificări semnificative cu privire la modul de funcționare al instituțiilor europene, la procesul decizional și la repartizarea competențelor între UE și statele membre.

Prezentul tratat a fost modificat de asemenea prin tratatele de aderare a Danemarcei, Irlandei și Regatului Unit (1972), Greciei (1979), Spaniei și Portugaliei (1985), Austriei, Finlandei și Suediei (1994), Republicii Cehe, Estoniei, Ciprului, Letoniei, Lituaniei, Ungariei, Maltei, Poloniei, Sloveniei și Slovaciei (2003), Bulgariei și României (2005).

Concluzii

Uniunea Europeană de astăzi constituie rezultatul unei evoluții, a unei construcții politice comune, constante pe parcursul a șase decenii, construcție ce a avut pe post de coloană de susținere alianța franco-germană care a funcționat aproape permanent în perioada președintelui francez Mitterand și a cancelarului german Kohl. E drept că nu au lipsit și momentele de criză, cele mai pregnante fiind cele din perioada 1962-1969, generate de revenirea la președinția Franței a generalului de Gaulle. Faptul că de fiecare dată s-au găsit personalități carismatice precum Pierre Werner, fost prim-ministru al Luxemburgului, au

demonstrat încă o dată că ideea unității europene a fost genială, că europenii cred încă în ea și au așteptări mari.

În prezent, după 62 de ani de la semnarea Tratatului de la Roma, putem afirma că eforturile „părinților fondatori” nu au fost în zadar, efectele acțiunilor comune ale statelor europene membre au produs consecințe, dezideratul unei Europe unite a devenit realitate, cea mai bună dovadă fiind numărul statelor europene membre, număr care în mod constant a fost crescător.

România, ca stat membru cu drepturi depline, împlinește doisprezece ani de istorie comună europeană. Deși există frecvente critici ale unor sceptici, nu se pot nega progresele reale pe care statul român le-a realizat, la toate nivelurile și din toate punctele de vedere.

Rămân multe întrebări fără răspuns, în ce privește viitorul Uniunii Europene: va rezista această construcție politică, în timp? Va suferi modificări radicale impuse de noile realități? Va avea destinul marilor imperii? Răspunsul va fi primit în timp, singura certitudine fiind aceea că lipsa de flexibilitate a Uniunii poate aduce declinul acesteia, mai curând decât se poate prevedea.